

svoje dielo končí záverom, v ktorom píše: „z optimistických 60. rokov z predstáv a túžob adolescentných ľudí zostáva len kult večnej mladosti účelne pretvorený pre potreby tých, ktorí svoju moc nestratili, naopak posilnili ju. V spoločnosti večnej mladosti sa ľuďom stále nahovára, že ich životy sú sociálne nedeterminované, že si svoje životné dráhy konštruujú zásadne sami podľa svojich vlastných želaní a že majú úplnú slobodu voľby v tom, čo si ako svoj životný údel vyberú.“ (s. 247) Jeho slová vyznievajú ironicky a pesimisticky, keď píše: „Buďte na seba vlúdni, pracujte viac a budete šťastnejší. Iné riešenie aj tak neexistuje.“ (s. 248)

Knihu J. Kellera odporúčam do pozornosti filozofom, sociológom, kulturológom a všetkým, ktorí majú záujem „zúčastniť sa diskusie“ o súčasnej spoločnosti a uvažovať o nej spolu s Kellerom ako o spoločnosti večnej mladosti.

Viera Jakubovská

Simon Biggs: *Negotiating Ageing: Cultural Adaption to the Prospect of a Long Life*

Routledge 2018, 188 s.

Knihu *Negotiating Ageing: Cultural Adaption to the Prospect of a Long Life* je vynikajúcim dielom profesora gerontologie a sociálnej politiky Simona Biggse. Autor v knize čtenárům/čtenářkám představuje hlavní sociální, kulturní a ekonomické oblasti zabývající se stárnutím populací po celém světě. Kniha má 188 stran a je rozdělena do čtyř hlavních témat. Jednotlivá témata jsou dále členěna do deseti samostatných kapitol. Členění dává knize spád a jednotlivé kapitoly postupně otevírají čtenářům/čtenářkám pohledy na výzvy přicházející se stárnutím populací ze čtyř různých perspektiv. Přestože je každé oblasti věnován v knize velký prostor, primárním cílem autora je rozebrat, zamyslet se a možná i odpovědět

na dvě základní otázky: *Jaký je účel dlouhého života?* a *Jak se společnosti přizpůsobí zvyšování počtu starších osob?* Převážně povolané osoby, jako jsou sociální pracovníci/pracovnice, pracovníci/pracovnice ve zdravotnictví, tvůrci/tvůrkyne politik či sociální vědci/vědkyně, by měly tyto otázky aktivně diskutovat v průběhu příprav společnosti na přizpůsobení se prodloužení lidského života. Podle Biggse jsou však tyto otázky i těmito osobami často (ne-)vědomě opomíjeny, a proto Biggs předpokládá, že se právě výše jmenovaní „hráči/hráčky“ stanou primárními čtenáři/čtenářkami této publikace.

Úvodní kapitoly představují teoretické ukotvení výzkumného problému. Zaměřují se na aktuální demografické a sociální trendy a klíčové body, které ovlivnily/ovlivňují a posouvají převážně společenské vnímání stárnutí. Teorie jsou také doplněny o aktuální statistiky a budoucí prognózy, které podporují tezi zvyšujícího se počtu starších osob, a to nejen ve vyspělých společnostech. Následující kapitoly nabízejí kritickou diskusi a hodnocení čtyř hlavních oblastí, které jsou v současnosti často vnímány jako potenciální řešení stárnutí populací. Diskuse je vedena z různých teoretických pohledů podle toho, jak se oblasti utvářejí a formují v rámci veřejných debat, z osobních zkušeností starších jedinců a ve vědecké literatuře. Oblasti se zaměřují na práci (ekonomická perspektiva), víru a spiritualitu, (ne)stárnutí a přirozenost těla a rodinné a mezigenerační vztahy.

Ekonomická perspektiva se zabývá ekonomickým potenciálem starších osob a jeho efektivním využitím. Ekonomická nebo možná lépe ekonomicko-politická perspektiva je v současnosti primárním bodem pro provádění politik v otázce vyplnění času u osob, které se dožívají/budou dožívat vyššího věku, či dokonce dlouhověkosti. Podpora a hojně využívání této perspektivy často souvisí s rozšiřující se ekonomickou nestabilitou společnosti. Dle prognóz

tohoto přístupu je tak možné, že v budoucnosti bude práce v pozdějším věku vnímána jako nevyhnutelná morální povinnost všech starších osob. Ekonomická perspektiva zdůrazňuje komodifikaci času a redukuje koncept „aktivního života“ pouze na aspekt pracovní dráhy. Někteří autoři/autorky také spojují delší pracovní kariéru s dobrým zdravotním stavem jedince, čímž se snaží obhájit tuto perspektivu jako efektivní a přínosnou pro všechny strany. Avšak hlavní nevýhodou ekonomické perspektivy je fakt, že zcela opomíjí sociální politiky a jejich zaměření se na věkovou diskriminaci na trhu práce a násilí páchané na starších osobách. Přestože jsou tedy politicko-ekonomické pohledy na stárnutí v současnosti nejdominantnější, je nezbytné upozornovat také na jejich nestabilitu a nevýhody, tedy například kriticky diskutovat efektivnost práce v pozdějším věku. Vysvětlení její podpory se mi jeví spíše jako neurčitě.

Druhá oblast se zaměřuje na téma duchovna, víry a spirituality. Duchovně orientovaná oblast se zabývá otázkami, kdy a jakým způsobem/procesem se víra stala/stává součástí života člověka, smyslem a účelem života osob v pozdějším věku, diskontinuitou, transcendencí a možným „příchodem“ moudrosti. V pozdějším věku se osoby více zamýšlejí nad smyslem života, časem, který jim ještě zbývá, a ohlíží se za životem, který prožily. Spiritualita může starším napomoci přizpůsobit se životním změnám a nejistotám, nacházet nové priority a vnímat život více kontinuálně. Spiritualita a duchovno jsou tak vnímány jako druhá realita, která klade důraz spíše na překračování života, nežli na jedincovy obavy z konečna. Poskytují tak lidem určitý pocit jistoty, že po životě na zemi bude něco následovat. Pocity jistoty vedou často starší osoby k útěku z tvrdé reality, založené na materialismu a konečnu, do spirituálního světa, ve kterém spatřují větší hodnotu života. Jedna z kapitol také zaměřuje pozornost na to, jak různé sys-

témy víry a spirituality přemýšlejí a hovoří o stárnutí, stáří a o mezigeneračních vztazích. Přestože se z knihy zdá, že by duchovní perspektiva mohla být významným zprostředkovatelem mezigeneračních vztahů a mezigeneračního porozumění, je v současných diskusích spíše opomíjena.

Předposlední část diskutuje téma těla a jeho přirozenosti, možnosti antiageing medicíny a komorbiditu (např. demence). Právě tématům antiageing medicíny a demenci je věnováno v knize více pozornosti. Oba fenomény jsou součástí širšího sociálního kontextu, ve kterém posunují a ovlivňují naše vnímání potencionálního prodloužení života. Antiageing medicína a do určité míry i léčba demence jsou součástí komercializované medicíny. Biggs tento obchod se stárnutím kritizuje, neboť může způsobit větší nerovnosti v rozložení bohatství, a to nejen v rámci medicínského průmyslu. S autorovým stanoviskem souhlasím a domnívám se, že je důležité si uvědomit, že všechny (ne)medicínské skupiny zabývající se prodloužováním života mohou vytvářet a otevírat nové problémy (sociální, ekonomické, psychologické), a to jak na individuální, tak na společenské úrovni. Biggs také, ve stejné části knihy, otevírá zajímavou myšlenku, že v současnosti jsou vynakládány velké finanční prostředky na výzkumy zabývající se prodloužováním životů a dlouhověkostí. To otevírá zásadní otázku, proč je věnováno tolik úsilí na výzkumy tohoto typu, když již nyní se zdá, že politiky „zápasí“ s finančním a sociálním zajištěním současné a budoucí generace starších.

V oblasti těla a jeho funkčnosti v pozdějším věku mě také zaujala problematika zdravotního stavu budoucích generací. Ty mohou ve větší míře trpět např. obezitou či jinými zdravotními potížemi. Proto je možné, že se další generace budou potýkat ještě s větší závislostí na pomoci od druhých. Tato problematika dle mého názoru otevře velké množství nových témat a problémů pro sociální politiku. V knize je téma zdraví

naštěně, ale je mu věnována spíše menší pozornost. To však nevnímám jako negativní aspekt, protože otázka nových chorob a budoucích zdravotních výzev není primárním tématem knihy, ale pouze jednou z mnoha.

Poslední, ale neméně důležitou perspektivou jsou rodinné a mezigenerační vztahy, které jsou vysvětlovány skrze instituci rodiny. Diskutovaným tématem na úrovni politik, které se často odvíjí od kultury, tradice a politiky státu, je otázka, do jaké míry je péče o starší osoby primární odpovědností rodiny a nakolik je odpovědností státu. Rodina je tedy průsečíkem soukromé a veřejné sféry. V rámci tohoto tématu jsou zkoumány různé typologie rodinného uspořádání, které vždy zahrnují otázky konfliktu a ambivalence.

Pokud se zaměřím na celkové shrnutí, v knize je kladen důraz na to, aby zvyšující se počet starších osob nebyl vnímán pouze prostřednictvím předem definovaných předpokladů (převážně ekonomické perspektivy). Naopak je důležité zaměřit se na potenciál, který přináší například perspektiva životního cyklu jedince. Z knihy je velmi patrné, že autor inklinuje k této perspektivě a vnímá ji jako zásadní bod pro změnu v uvažování o stárnutí populace. Podle autora je důležité vytvořit základní a ustálenou představu, ze které budou vycházet nově vznikající veřejné politiky v oblasti stárnutí. Pro vznik základní vize je důležité, aby všechny diskuse zahrnovaly čtyři základní prvky – „generační inteligenci“, „pozitivní diskontinuitu“, „uvnitř věku a mezi věky“ a „současnost vs. celoživotnost“. Tyto body jsou však do současných debat jen zřídka kdy zahrnovány.

Obecně oceňuji, že kniha vychází ze širokého a bohatého základu literatury a dokumentů, a to jak vědeckých, tak také politických. Využívá a popisuje řadu konceptů, které představují to, jakým způsobem se v současnosti hovoří o prodlužování života a jakým způsobem se mohou generace vzájemně prolínat a být si nápomocné.

Knihy tak čtenáři/čtenářce nabízí neuvěřitelný přehled teorií a pohledů na téma stárnutí, jeho aktuální problémy a společenské výzvy. Z knihy je zřejmé, že profesor Biggs je odborníkem na dané téma, což dokazuje právě propojení velkého počtu literatury, která se vzájemně doplňuje a plynuje vede linku každé kapitoly. Autor zároveň v každé kapitole nabízí vlastní pohled na danou prezentovanou problematiku.

Pokud bych se měla zaměřit na slabší stránku této knihy, je to dle mého názoru ve větší míře opomenutí genderového hlediska, tedy rozdíly mezi ženami a muži a jejich prožíváním stárnutí z pohledu jednotlivých perspektiv. V některých kapitolách, např. v rámci ekonomického hlediska, je dle mého názoru tenze na genderové úrovni málo otevřená a diskutovaná. Například přestože je v rámci ekonomické perspektivy otevřeno téma chudoby, není zde diskutována feminizace chudoby a její vliv na společnost. Feminizace chudoby poukazuje na celosvětový trend zvyšujícího se podílu a převahy chudoby mezi ženami ve srovnání s muži z důvodu delší naděje dožití u žen. Stejně nevyřčené rozdíly poté shledávám v otázce spirituality, mezigeneračních vztahů (starší ženy jako pomocnice v péči o vnoučata) a tlaku anti-ageing průmyslu. Na druhou stranu je však otázkou, jak dlouhá by kniha byla, kdyby každá kapitola zohledňovala hledisko genderu, ke kterému by se daly přidat také další proměnné, jako rasa/etnicita, a další socioekonomické charakteristiky jedince.

Navzdory tomuto malému nedostatku je kniha velmi přínosná. Jedná se o komplexní, dobře zpracovanou a promyšlenou publikaci zabývající se aktuálním tématem stárnutí a jeho vyjednáváním. Někomu by se mohlo zdát, stejně jako mně, že kniha nabízí znepokojující, ale velmi čitelné zobrazení stárnutí a jeho vyjednávání v kultuře, která je prostoupená ageismem a strachem ze stárnoucích těl. Avšak kniha má ještě další dvě posláním. Na jednu stranu je

unikátním dílem, které představuje aktuální situaci toho, jakým způsobem jsou nastaveny, fungují a snaží se připravit současné společnosti, ve kterých narůstá počet starších. Na druhou stranu však může být silným podpůrným argumentem v procesu změny smýšlení o stárnutí na různých úrovních politik. Přestože by tak primárními čtenáři/čtenářkami knihy měly být již zmiňované osoby zabývající se vytvářením politik či snahou o jejich změnu, z mého úhlu pohledu tuto publikaci ocení široké spektrum odborníků a odbornic, u kterých najde uplatnění. Kniha se tak jistě stane klíčovým textem nejnede vědecké a doufejme i politické oblasti.

Michaela Honelová

Nick Osbaldiston: *Towards a Sociology of the Coast: Our Past, Present and Future Relationship to the Shore*
Palgrave Macmillan 2018, 275 s.

Přírodní scenérie se specifickou vůní a s nedotčenými plážemi, kde se zlatý písek setkává s blyštivou, křišťálově čistou vodou. Takto popisuje australské pobřeží Nick Osbaldiston ve své knize *Towards Sociology of the Coast*. „Nebyli jsme jen fascinováni pobřežím, ale žili jsme z něho“, jsou naproti tomu slova jedné z postav jeho výzkumu. Většina australské populace sice žije do padesáti kilometrů od pobřeží, ovšem existují značné rozdíly mezi různými místy. Současný trend, kdy lidé vyhledávají specifická místa na pobřeží, kde chtějí nalézt klid a autentické prostředí, je v Austrálii označován jako „Seachange“. Tento jev ovšem reflektuje širší mezinárodní trend zvaný „lifestyle migration“ nebo „amenity migration“.

Publikace se snaží postihnout změny, které se dějí na australském pobřeží a jejich důsledky pro místní obyvatele, ale i pro životní prostředí. Představuje pohled na krajinu a její historii v širším kontextu, který zahrnuje také hledání kořenů současných

dějů v minulosti. Vývoj v minulosti je vnímán jako klíčový pro pochopení dějů na pobřeží v současné době. Autor zkoumá prostorové praktiky, které definují pobřeží množstvím různých reprezentací a v této souvislosti je obecný trend hledání authenticity vykreslen jako jeden z klíčových prvků, které ovlivňují charakter místa v současnosti a určují jeho budoucí vývoj.

Použitá metodologie, označená zde jako „rescue narrative“, diagnostikuje problém a následně nabízí řešení. Teoretické úvahy jsou postaveny především na Weberových myšlenkách, které probírají koncepty racionalizace a odkouzlení. Najdeme zde také četné odkazy na myšlenkové koncepty Simmela a Durkheima a rozsáhlou diskusi na téma objektivitu, která zcela vynechává hodnotící soudy a ideálně nemá zájem transformovat realitu. Je to klíčové téma celé knihy a všechny úvahy, které jsou spojeny s budoucností australského pobřeží, přesahují do obecné roviny hodnocení v sociologii s ohledem na klimatické změny na planetě.

Autor také zdůrazňuje nutnost zkoumání tématu v jeho historických souvislostech a nazývá tento pohled „pinzetou“, která je schopna uchopit historickou realitu v určitém bodu mezi různými tendencemi. Tento přístup nám může pomoci oddělit, co je obecné a co je součástí určité tendence v historických souvislostech. Důležité je zjištění, jak odlišné okruhy společnosti racionalizují v průběhu času. V každém případě unikátní racionalizace těchto odlišných společenských okruhů mohou být takto odhaleny, protože jejich unikátní racionalizace mohou vypadat naprosto iracionálně z jiných perspektiv. Takto postavený objektiv pozorování reality je trochu odlišný od podobně tematicky zaměřených prací, které jsou více orientovány na aktuální situaci migrantů a místa samotného (M. Benson. *Lifestyle Migration: Expectations, Aspirations and Experiences*. Routledge 2016).

Vzhledem k těmto deklarovaným cílům je počátek příběhu australského po-